

NAPOLEONA NĀVE

Drāma vienā cēlienā.

Personas:

Napoleons I.
Grāfs Bertrāns, lielmaršals.
Grāfs Montolons.
Bertrāna kundze.
Napoleons, Bertrāna dēliņš.
Hudzons Love, St. Helēnas gubernātors.
Abats Viņalijs.
Dr. Antomaršijs } ārsti.
Dr. Arnots }
Eva Balkomb.
Maršāns, Napoleona kambaņa sulainis.
Notiekas Longvudā uz St. Helēnas 1821.

Skatuve:

zāle Napoleona dzīvoklī. Kreisajā pusē un pretī durvis. Labajā pusē uz paaugstinājuma, uz kuŗa izklātas divas lauvu ādas, atrodas smags krēsls, kuŗam sānos mazs galdiņš. Līdzās paaugstinājumam rakstāms galds, uz kuŗa redzami papīri, kartes, globusi, zobens un kuŗu muduļi. Pie sienām bildes, starp tām — Napoleona bilde. —

Vakars. Lēna jūŗas bangošana dzirdama. (Eva un Maršāns ienāk pa dibena durvīm.)

E v a.

Tik sakāt manu vārdu: Eva Balkomb, un ķeizars manim atļaus, viņu redzēt.

M a r š ā n s

(pakrata nervōzi, nepacietīgi rokas). Jā, jā, es jau jūs pazīstu, cienījamā jaunkundze... Bet Majestāte ir ļoti vājš. Pagājušā naktī... ak, kas to būtu domājis! (Pie sevis.) Tas paliek noslēpums, ka kambara sulainis redz varoņus sagrauztus, nespēcīgus... (Uz Evu.) Ko tad jūs īsti vēlaties?

E v a

(nopūšas). Manu ķeizaru redzēt...

M a r š ā n s.

Jā, jā!... Bet diemžēl es nedrīkstu Jums to atļaut. Ārsti ir stingri aizlieguši... Katrs uzbudinājums var Majestātei būt nāvīgs.

E v a

(nokrīt uz krēsla pretī Napoleona bildei). Mans dārgais ķeizars!... (Maršāns pakrata skumīgi galvu un kārto šo to uz galda.) Vai viņam nekā netrūkst?... Vai puķes, kurās mēs ar Tobijasu šorīt sūtījām, dabūjāt?

M a r š ā n s.

Majestāte vēlēja visžēlīgi pateikties. Kā arvienu, viņš pasmaida, kad Jūsu vārdu dzird... Majestāte ļoti priecājās, kad Jūs ar savu māsas jaunkundzi mūsu dārzā bijāt iedēstījušas līlijas...

E v a.

Bet ļaunais sirs Love... tas pavēlēja tās izrakt. Nesaprotams cilvēks...

M a r š ā n s.

Viņš toreiz ļauni pasmējās un teica, ka līlijas Majestātei esot skādīgas.

E v a.

Ja Loves oficieri būtu tikpat jauni, kā viņu priekšnieks, tad es šurp nebūtu nokļuvuse...

M a r š ā n s.

Kā tā?

E v a.

Jau aizvakar iznāca no Loves pavēle, ka neviens angļu pavalstnieks nedrīkst Napoleonam tuvoties... Kas likumu pārkāpj, tiek sodīts ar cietumu...

M a r š ā n s.

Un jūs?...

E v a.

Es nicinu Loves pavēles. Viņa aizliegums nevarēja mani aizturēt...

M a r š ā n s.

Kā tad jūs angļu vaktīm cauri tikāt?

E v a.

Gluži vienkārši: es gāju... Angļu oficieri un zaldāti mani pazīst. Tie laida mani cauri. Arī viņi ir par Loves pavēlēm, kuŗas zīmējas uz ķeizaru Napoleonu, ļoti sašutuši... Es izdzirdu, ka ķeizars esot ļoti vājš, un mani nekas vairs nevarēja atturēt... Redziet (izvelk no azotes grāmatu), še es ķeizaram atnesu Hanibala kaŗa gājienu... Es zinu, cik ļoti ķeizars mīlē lasīt, sevišķi kas attiecas uz slaveniem kaŗa vadoņiem... Lūdzu! (Iedod grāmatu Maršānam.)

M a r š ā n s.

Pateicos Majestātes vārdā... (Apskata grāmatu.) Caur Loves pirkstiem šī grāmata nav gājuse. Love še apakšā paraksta savu vārdu tām grāmatām, kuŗas tas atļauj ķeizaram lasīt... Šī grāmata droši Majestātei patiks... Sirs Love tās vis nedabūs redzēt...

E v a.

Sīrs Love nav cilvēks... Nu, viņa arī neviens nemīl...

M a r š ā n s.

Viņš kaitina, kā vien prazdams, Majestāti... (Nopūšas.)
Un mans augstais pavēlnieks lūdz vakaros arī par
Lovi Dievu...

E v a.

Kā? Ķeizars... Ķeizars Napoleons lūdz Dievu?...

M a r š ā n s.

Vai tas ir neticami?... Kamēr es ķeizaram kalpoju,
viņš vēl to nekad nav aizmirsis. Tajā stundā, kur
kauja pie Vaterlo sākās, viņš pacēla acis uz augšu...

E v a.

Jā, augšup Napoleons ir arvienu skatījies... Ak, ne-
ģēlīgie angļu laikraksti!...

M a r š ā n s

(sašutis, klusi). Tie dzen tik politiku... Tie apmelo
katru dienu manu dārgo kungu!...

E v a.

Es lasīju kādu angļu grāmatu. Tur lielais Napoleons
bija nosaukts par velnam līdzīgu, par antikristu, —
nolamāts, apsmiets. Viņš nāca šurp, un es viņu at-
radu citādu...

M a r š ā n s

(kaislīgi). Ā! Jūs esat redzējuši tikai sagrauzto, sa-
vaņģoto Francijas ķeizaru... Bet Korzikas lauvas,
varenā Bonaparta jūs neesiet redzējuši... Hū! Kāds
burbūvīgs gars pārņēma zaldātus, kad tas parādījās...

E v a

(uz Napoleona bildi raudzīdamās). *Vive l'empereur!*...

Maršāns

(pasmīn). Tas skanēja pavisam citādi. *Vive l'empereur!*... Tas tik aizgrāba, jā, aizgrāba dvēseli līdz dziļumiem, kad franču zaldātu pārkonīgais „*Vive l'empereur*“ satricināja gaisus...

Eva.

Es tā laikam nekad nedzirdēju: brīvības prieka kliezdiena: *Vive l'empereur!*... Tas atnesa brīvību tam, kas to dzirdēja un saprata...

(Montolons iznāk iz ķeizara guļamās istabas.)

Montolons.

Maršān! (Maršāns un Eva paklanās.) Ā! Miss Balkomb! Kā jūs iekļuvāt ienaidnieku lēģerī? (Sniedz Evai roku.)

Eva.

Sveiki, grāfa kungs!... Vai Majestāte jūtas labāks? (Montolons pakrata galvu.) Jūs mani skumdināt...

Montolons

(čukstoši). Šī ir laikam ķeizara Napoleona pēdīgā diena! (Eva raugās skumīgi uz grīdu.) Maršān! Ķeizars nav atturams. Viņš nemitoši pavēl, lai to vedot dārzā... Ejat, palīdzat Majestātei uzģērbt uniformu!... (Maršāns paklanās un aiziet.)

Montolons

(uz Evu). Daudz sirsnīgas pateicības jums no Majestātes par skaistajām puķēm.

Eva

(šņukst). Mans ķeizars mirst...

Montolons

(aizgrābti). Miss Balkomb! Es saņemtu lodi, šķēpu sirdī, ja glābtu caur to ķeizaru!

E v a.

Vēl kādas pāri nedēļas atpakaļ es viņu pavadīju kalnos. Mēs klusēdami, it kā sapnī, kāpājām pa klintīm. Uzreiz viņš apstājās un ar ilgošanās pilnu skatu raudzījās tālu pāri jūrai, it kā gribēdams redzēt savu Franciju... Es iedrošinājos ķeizaru jautāt: „Majestāte, vai jūs esat kādreiz karsti mīlējuši?“ — „Jā,“ viņš teica, un viņa acis iemirdzējās, „es mīlu vēl tagad Franciju...“

M o n t o l o n s

(pašapzinīgi). Miss Balkomb! Jūs nepazīstat Franciju! Es esmu viņas dēls!... Mēs iznesājām viņas jūtas pa pasauli. Un Francijas jūtas bija varenas!

E v a.

Varenas un dziļas. Napoleons to pierādīja; Napoleons, jaunas dzīves kalējs, lielais ķirurgs, kurš laimīgi operēja trūdošo cilvēci.

M o n t o l o n s.

Jā, piekārtais vadzis lūza, kad Ludviķis XVI. pie tā pieķērās... Napoleons iesita cilvēces vēstures sienā jaunu vadzi...

E v a.

O, viņš darīja vairāk... Viņš radīja jaunus cilvēkus, kara vīrus...

M o n t o l o n s

(klausās). Ķeizars!...

E v a.

Ak, kā man sirds sāk pukstēt! (Montolons paliek pie paaugstinājuma stāvot; Ēva drusku atkāpjas; durvis atdarās; Napoleons, no lielmaršala Bertrāna vadīts, ienāk; aiz viņa ārsti Antomaršijs, Arnots un kambaņa sulainis Maršāns.)

N a p o l e o n s.

Turp! (Rāda uz smago krēslu.) Es gribu vēlreiz val-

dīt! (Bertrāns un Montolons noved ķeizaru līdz krēslam, uz kura tas apsēžas.)

E v a

(tuvojas ātri paaugstinājumam un nokrīt pie tā ceļos). Mans dārgais ķeizar!... (Šņukst.)

N a p o l e o n s

(dod Evai zīmi, lai tā pieceļas, Eva pieceļas). Miss Balkomb! neraudi!... Šis nespēks nav mans; tas pieder pagājībai... Mans spēks mīt jaunos ļaudis.

E v a.

Jūsu spēks, Majestāte, pastāvēs, kamēr pasaulē dzīvos cilvēki. Varenais īstās cilvēcības spēks... Es viņa priekšā krītu ceļos. Es nezinu, kas viņa gala mērķis, bet es jūtu, ka viņš grib ko īstu, varenu...

N a p o l e o n s.

Mūžīgā inteliģence lai ir mūsu spēku mērķis. Šīs inteliģences pēc es pavēlēju šaut... Mans Bertrān, tu mani pazīsti.

B e r t r ā n s.

Majestāte, mēs cīnījāties ar dabu.

N a p o l e o n s.

Pareizi! Ar ļauno, rupjo dabu! Un ar to ir katram īstam cilvēkam jācīnās, un ja arī šī ļaunā daba viņš pats būtu... Mans pirmais dzineklis uz kaŗu bija kauns... Kauns, dzīvod tādā pasaulē, kāda viņa toreiz bija... (Stiprākā balsī.) Jā, man bija kauns!... Tad es pavēlēju šaut tūkstošiem lielgabaliem, lai pasaule atmostos iz dziļā miega...

E v a

(klusī uz Napoleonu). Napoleons valda!...

N a p o l e o n s.

Pasaule atmodās... Kaŗa asins lietus un lielgabalu

pērkoņi padarīja zemi auglīgu... Lielākā daļa cilvēku ir cilvēces augoņi... Karš ir tas vienīgais līdzeklis, šos augoņus iznīdēt... Karš, vienīgi karš... Tāpēc karojiet!... (Keizars nogrimst dziļi domās.) Vai kāds ko no manis vēlas?

M a r š ā n s

(paklanās). Majestāte! Abats Viņalijs, pāvesta sūtnis, apjautājās par jūsu veselību.

N a p o l e o n s.

Pāvesta sūtnis? Abats Viņalijs... Kur viņš ir?

M a r š ā n s.

Viņš gaida priekšistabā uz jūsu Majestātes pavēli...

N a p o l e o n s.

Es vēlos viņu redzēt! (Maršāns aiziet.)

D r. A n t o m a r š i j s.

Sir, jums ir jātaupās.

N a p o l e o n s.

Gan, gan... pēc nāves, mīlais dakteri!... Es gribētu vēl reizi savus ķīniešus redzēt, ar kuņiem es kopā dārzā strādāju... Miss Balkomb, ko dara Tobijass?

E v a.

Viņš piemin katru dienu savu „labo“ kungu...

N a p o l e o n s.

Montolon! Es pavēlu tev, Tobijasu, mistera Balkomba vergu, izpirkt un atdot viņam brīvību!

E v a.

Es lūgšu savu tēvu, lai viņš Tobijasam dāvā brīvību...

N a p o l e o n s.

Brīvs top tik tas, kuŗš dara citus brīvus. Grāf Montolon, neaizmirsti to pateikt manam dēlam... Nē, Miss Balkomb! Jūs velti savu tēvu lūgsiet. Es veco misterī Balkombu pazīstu... Viņš brīvības nepazīst un tāpēc arī viņas labuma nesaprot... Viņš ir cilvēks, kuŗš vecajā skolā audzināts.

E v a.

Sir, es cienu brīvību...

N a p o l e o n s.

Kaŗo, bērns, tad izlabosi vecāku kļūdas... Klusa piekrišana lietai nelīdz... (Viņalijs ienāk; Miss Balkomb dziļi paklanās.) Miss Balkomb! Paliec!... Ā! Abats! (Viņalijs paklanās un tuvojas ķeizaram.) Kas jums ir uz sirds, mans mīlais Viņalijs?

A b a t s V i ņ a l i j s.

Sir, es nāku ar jums kopā Dievu lūgt...

N a p o l e o n s.

Vai tikai manis pēc?

A b a t s

(stomās). Sir, piedodat, es jūs nesaprotu.

N a p o l e o n s.

Vai tikai manis pēc jūs nācāt pie manis Dievu lūgt?

A b a t s.

Sir, tā ir pāvesta vēlēšanās...

N a p o l e o n s.

Es neticu, mans mīlais Abbé, ka Dievs citu lūgšanu paklausītu, kā vienīgi to, kuŗa nāk visas cilvēces labā... Pateicos, mans mīlais Abbi, es Dieva neaiz-

mirstu... Sveicinājiet no manis pāvestu. (Abats aiziet.)
Miss Balkomb! Tev jāredz, kā es mirstu. Tik ne-
aizspied manas acis; es gribu redzēt, kurš paņems
manu zobenu un to vīcinās pret mierā snaudošo
cilvēci.

E v a.

Sir, neviens nespēs jūsu zobenu pacelt...

N a p o l e o n s.

Mans zobens... brīnišķīgs asmens... Asi degošs —
liesmains laiku pārgriezējs... dzelžains Eiropas at-
jaunotājs...

E v a.

Es jūs apbrīnoju, Majestāte... Jums ir jāizcieš vis-
lielākās sāpes, bet jūs nevaidiet...

N a p o l e o n s.

Jā, jā! es tagad vadu dūšīgi savu ievērojamāko
kauju... Esmu aplenkts... no visām pusēm... Nā-
ves klusie kareivji mani aplenc... Šī kauja ir tā
briesmīgākā...

E v a.

Bez lielgabalu dimdoņas, bez pulvera dūmiem un
kliedzieniem.

N a p o l e o n s.

Bet es vēl turos... Mana pēdīgā kauja... Kaut liel-
gabaliem šautu... Šausmīgs klusums...

E v a

(raugās caur logu; fantastiski). Saule brien caur miglas
tinu jūrā. Viļņi drīz krāks un putos.

N a p o l e o n s.

Vētra tuvojas? Ā, tas ir labi!... (Liek roku uz sirds.)
Dūriens pēc dūriena! Miljoniem lodes skrien caur
manu sirdi... Bet neviena neaizķer manas dvēseles...

E v a.

Sāpes grib jūs pamazām nomākt...

N a p o l e o n s

(fantastiski raugās sienā; satver zobenu uz galda un noskrej no paaugstinājuma). Dirok! Uz priekšu! Masen! Murat! *Allons enfants!* (Kliedz.) Dirok! Dirok!... Hā! Kara pulki ligojas kā trakojoša jūra! Dirok! tā, tā! šaujiet, šaujiet! Hā!... *Vive l'empereur!*... *Vive la France! Vive la Liberté!*... (Saļimst, Bertrāns un Montolons viņu satver un vada uz guļamo istabu.)

D r. A r n o t s

(pie sevis). Murgi!... Citkārt varenība! Nabaga Bonaparts!

A n t o m a r š i j s

(Bertrānam un Montolonam aiz muguras). Mieru! Miers ir šis vislabākais līdzeklis!

N a p o l e o n s

(pie durvīm; sagrauzts). Es negribu miera... Dzīvību... Dzīvība ir karš... (Napoleons, no Bertrāna un Montolona vadīts, ieiet guļamā istabā; Antomaršijs, Arnots viņiem pakal.)

E v a.

(saļimst pie Napoleona bildes uz ceļiem). Mans dārgais ķeizara tēls... (Vētras grūdieni pie loga; jūras krācieni; istabā sāk tumst; zibeni šad un tad apgaismo istabu.)

L o v e

(tumšā mētelī, ienāk; skarbā balsī). Slikts laiks! Velns lai parauj — neviena sulaiņa! (Klausās.) Ā! visi — tur! Tā ir laba zīme! Sīksta dzīvība šim ģenerālim Bonapartem.

E v a

(ātri pieceļas). Briesmīgais!

L o v e.

Balti sievieši... lamājas!... (Smejas.) Balts angļu putniņš tumšā franču ligzdā!... Ko jūs še meklējat, Miss Eva Balkomb? Vai jūs nezinājāt, ka es esmu stingri aizliedzis, apmeklēt ģenerāļa Bonapartes dzīvokli... Sasodītie valsts zaldāti... Eva Balkomb! Jūs esat mana vaņģiniece!

E v a

(saņemst uz ceļiem). Apžēlojaties! Vai tad jūs nezināt, kas jūs esiet? Jūs esiet siris Hudzons Love, kuram trūkst cilvēka sirds. Sargājiet mani no jums pašiem, tad jūs būsiet cilvēks! (Ātri pieceļas.) Fui! Jūsu priekšā ceļos! Es jūs nicinu!...

L o v e.

Es jūs mīlu!

E v a.

Es jūs ienīstu!

L o v e.

Jūs mīlat Bonaparti!

E v a.

Keizaru Napoleonu!...

L o v e.

Čūska! Kāpēc ne mani?... Man ir sarkani mati, izdēdējuse seja, īsts savādnieks — ģenija izskats! Vai es, Napoleona cietuma sargs, neesmu tikpat slavens, kā viņš?... Muļķības! Jūs, sievietes, esat trakas! Jūs dzemdējiet trakus, mīlējiet trakus, un līdz ārprātībai jūs novedīsiet visu cilvēci!... Topat mana sieva, miss Balkomb! Es jūs turēšu kā princesi! Ja nē, tad es jūs ieslēgšu cietumā un turēšu tur jūs tik ilgi, kamēr jūsu mati būs sirmi un jūsu vaigi izdēdējuši kā manim!...

E v a.

Sir Love! Ejat, padarāt savai dzīvībai galu, jūs neesat cilvēks!

L o v e.

Hā! Tā jau ir Napoleona Bonaparta skola! cilvēkus slaktēt! Es, es neesmu vis nāves, bet cietuma piekri-tējs! Cilvēkiem vajag dzīvot, bet vārgt un nīkt, jā, vārgt un nīkt šiem suņiem arī vajag. Tā pamazām es arī Bonaparti nomaitāšu...

E v a.

Es glaudīšu cilvēka vaigus, es tapšu jūsu sieva! (Čukst.) Dodat Napoleonam brīvību!

L o v e.

A!...

E v a.

Jā, es glaudīšu jūsu vaigus!...

L o v e.

Napoleonu brīvu! Nē... Un jūs? Es jūs tā kā tā iemantošu...

E v a.

Mocāt mani... Liekat mani cietumā...

L o v e.

To es darīšu... Es būšu jūsu cietuma sargs!... Tie-pīgais skuķi, tu man vis neizbēgsi! (Satver Evu; šajā brīdī atveras durvis un Napoleons, zobenu vīcinādams, mur-gos, dodas Lovem virsū; aiz Napoleona steigšus Maršāns ar sveci rokā; aiz Maršāna Bertrāns, Montolons un abi ārsti.)

N a p o l e o n s.

Dirok! Uz priekšu! *Vive la France!* (Grib nodurt Lovi, kuŗš izmanīgi atraujas; Montolons satver Napoleona roku.)

L o v e.

Generāl Bonapart! Jūs tiksiet nodoti kara tiesai!

Maršāns.

Sir Love! Majestātei atkārtojas murgi!

Love.

Tad sieniet viņam rokas!

(Napoleons salimst Bertrānam rokās; Bertrāns vada to uz krēslu.)

Napoleons.

Kauja beigta!... (Zobens izkrīt iz viņa rokas; Montolons to paceļ un uzliek uz galda.)

Bertrāns.

Majestāte, kā jūs jūtaties?

Napoleons.

Brīvs... Zobens... augsti, augsti... ķerubs ar cērtamo zobenu lido pār Eiropu? ... Mūžīgi kaži! ... Sveicinājiet... manu dēlu... un Franciju... (Viņa galva noslīd uz Bertrāna rokas; brīdi valda klusums; Bertrāns lūkojas Napoleona sejā.)

Bertrāns

(uz klātesošiem). Ķeizars Napoleons ir miris!

Eva.

Liels Napoleons! (Brīdi stāv satriekta un raugās Napoleona sejā.) Tavu zobenu pacels tas, kuņam ir dūša!... (Pieskrej pie galda, satver zobenu un uzspiež krūtīs uz asmeņa gala, nokrīt pie Napoleona kājām un nosviež zobenu Loves priekšā.) Dzīvo... Mēs negribam šē palikt!... (Mirst.)

(Bertrāna kundze ienāk ar savu dēliņu Napoleonu.)

Napoleons Bertrāns

(zalutē). *Vive l'empereur!*

Bertrāns — tēvs

(klusī). *L'empereur est mort!*

Bertrāna kundze

(acis slaucīdama, iet mirušajiem tuvāk). Miss Balkomb! Tu laimīgā! ...

Bertrāns.

L'empereur est mort! (Apklāj seju rokām.)

(Priekšgars krīt.)